

SVEN OTTO LITTORIN:

AKVEDUKTEN VID ZAGHOUAN

Säkert är det fler än jag som under studenttidens "Jerum jerum" rest sig upp i den textrad som lyder "De voro män av äkta halt" och därvid fått en lagom dos av skratt och hån till belöning.

Smycke i bokfloden

En av de få som verkligen har anledning att resa sig här är Per Molander. Men det gjorde han säkert inte – hans blygsamhet förbjöd honom sannolikt. Istället har Molander publicerat ett litet smycke i årets bokflod.

Per Molander är fysiker och doktor i tillämpad matematik. En naturvetare alltså. Men han har samtidigt i flera år varit sekreterare för Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi (ESO). Således en ekonom. Och samtidigt har han forskat i historia och samhällskunskap och skrivit en bok vars innehåll är en nästan ekelöfsk eufori i de senaste fem årtusendenas politiska och filosofiska historia. En samhällsvetare, en historiker alltså.

Kejsar Hadrianus

En så djup och samtidigt bred kunskaps-

Akvedukten vid Zaghoun – En essä om stat, moral och liberalismens framtid. Per Molander. Atlantis 1994.

mängd, utnyttjad i sin fulla glans, är en fröjd för var och en som möter den. Ödmjukt nalkas läsarens Molanders breda bildning som den tagit sig form i en ovanligt välskriven, och vacker, bok.

Bokens titel anspelar på den akvedukt som påbörjades av kejsar Hadrianus och som utgjorde en flera mil lång livlina av vatten i Kartago. Med denna utgångspunkt för Molander läsaren genom den liberala idétraditionen i vid bemärkelse.

Centralfrågorna i boken är två: Kan en långsiktigt stabil social sammanhållning grundas på egennyttan, utan ett underförstått hot om våld? Det är den liberala hypotesen. Eller kan en långsiktigt stabil social sammanhållning garanteras med ett sådant hot om våld? Det är Hobbes hypotes.

Samarbete vinner

Molander resonerar med hjälp av ny samhällsvetenskaplig forskning, spelteori, historia och antropologi och svarar nekande på bägge frågorna.

I en uppmärksammat bok av Robert Axelrod (*Från konflikt till samverkan, SNS, 1987*) beskrivs datasimulerade övningar av ett fångarnas dilemma-spel. (Med fångarnas dilemma avses en situation där vårt individuellt rationella val le-

der till ett otillfredsställande samlat utfall.) Hos Axelrod vinner den långsiktiga strategi som bygger på samarbete. Men Axelrod har fel, menar Molander. Istället visar en ganska enkel kalkyl att den rent icke-kooperativa strategin i ett fångarnas dilemma-spel är minst lika stabil som motsatsen. Därigenom kan Molander förkasta den liberala hypotesen att samhället kan överleva utan hot om våld.

Legitimitet viktig

Men inte heller ett hobbianskt samhälle kan överleva, menar Molander. Varje form av stabil maktutövning förutsätter ett visst mått av legitimitet hos de människor över vilka makten utövas. Både skapandet och upprätthållandet av statsmakten, suveränen hos Hobbes, är i sig exempel på ett fångarnas dilemma. Oförmågan att upprätthålla en långsiktigt stabil social sammanhållning *utan* hot om våld gör att den heller inte går att upprätthålla *med* hot om våld. Kritiken mot Hobbes har därmed, enligt Molander, träffat bredvid målet. Felet med Hobbes är inte att han löst problemet på ett för somliga fränstötande sätt. Problemet är att han inte löst problemet alls.

Slutsatsen av Molanders arbete är enkel. "Innebörden är att liberalismen, analyserad med sitt eget analys- och beslutsinstrument – den rationalistiska begreppsapparaten – av allt att döma inte

kan erbjuda en långsiktigt stabil grund för en samhällsformation." Inte heller det Hobbeska alternativet löser problemet.

Lyriskt fångslande

Vart leder detta? Molander vet att berätta att den brittiske historikern Arnold Toynbee lär ha kategoriserat 26 större civilisationer sedan tidernas begynnelse, varav den sista är vår egen. Med Molanders resonemang är det inte säkert att just vår civilisation inte kommer att följa de andra i spåren. Framför den delvis raserade akvedukten i Zaghouan i dagens Tunisien blir resonemanget påtagligt och närmast lyriskt fångslande. Men samtidigt bländas man stundtals av textens lyster och budskapets subtiliteter riskerar att gå läsaren förbi.

Stora frågor

Akvedukten av Zaghouan är skriven av Per Molander, och som det verkar, för Per Molander. Och det är inget fel i det. Vi som läser den har fått förmånen att komma en bildad mans intellekt närmare och samtidigt se det i arbete med några av vår civilisations stora frågor. Trevligare kan det sällan bli. Och liksom när man läser Ekelöf lämnar boken läsaren tillfredsställd över frågans vackra formulering men otillfredsställd över dess bristande svar. Jag är fortsatt förvirrad, men på ett *betydligt* högre plan!